

Research Paper

Investigating the Role of Rural Tourism in the Development of Sustainable Employment of Residents in the Post-Corona Era with a Scenario Approach (Case Study: Sarein County)

*Javad Madani¹

1. Assistant Professor, Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Citation: Madani, J. (2022). [Investigating the Role of Rural Tourism in the Development of Sustainable Employment of Residents in the Post-Corona Era with a Scenario Approach (Case Study: Sarein County) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(3), 390-407, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2022.336852.1711>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2022.336852.1711>

Received: 07 Jan. 2022
Accepted: 06 Aug. 2022

ABSTRACT

Sustainable rural employment has always been one of the most substantial goals of countries. As an important type of tourism, rural tourism plays a vital role in this context. The COVID-19 pandemic led to many challenges for the tourism industry, and the subsequent negative consequences made countries take some effective measures for the period coming after the pandemic. Scenario writing is one of the measures taken in this case. Accordingly, the crucial purpose of the extant study was to examine the role of rural tourism in developing sustainable employment of residents during the post-corona era by using a scenario-planning approach. The mixed method was used in this research by employing an exploratory-sequential approach within two qualitative and quantitative phases. Thematic Analysis and Scenario Planning were used in the present paper. The statistical population of the study comprised of experts in rural management and planning, rural tourism, public administration, social work, sociology, and rural geography who were examined based on the purposive sampling method. According to findings of the first phase conducted using thematic analysis, the themes extracted from semi-structured interviews were classified into 48 basic, 14 organizing, and 4 global themes used to identify drivers in the next step. Following quantitative results, four scenarios were found, including Economic open doors, Second home tourism, Economic defense shield, Economic isolation and Lockdown. Therefore, rural tourism not only contributes to sustainable employment development but also affects residents, especially their job creation and income. Rural tourism has led to a considerable change in labor mobility in villages by enriching job choices and diversifying more sustainable rural employment.

Key words:

Rural tourism, Sustainable employment, Post-corona era, Scenario writing, *Sarein*

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

A

s one of the most substantial types of tourism, rural tourism has been used as

a fundamental approach to the socio-economic development of different areas of countries, particularly rural areas. Rural tourism has played an effective role in sustainable economic development in rural areas through maintaining values and beliefs, protecting the environment, creating job opportunities, reducing unemploy-

* Corresponding Author:

Javad Madani, PhD

Address: Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Tel: +98 (990) 4299061

E-mail: J.madani@uma.ac.ir

ment, producing local crafts, increasing income and capital for locals and beneficiaries, and developing infrastructures and amenities. Accordingly, rural tourism has provided the field for sustainable employment. In general, rural tourism effectively diversifies the economic status of rural communities and serves as a means of stimulating the national economic growth cycle. Moreover, rural tourism plays a significant role in the empowerment of locals, developing human sources, economic diversification and growth, and creating new job opportunities.

Lack of comprehensive and reliable information about the post-corona period and lack of sufficient experience may necessitate villages to create an opportunity and realize the undiscovered potential in sustainable rural employment. Hence, many cases and conditions with different features and characteristics may appear. Therefore, various scenarios must be taken into consideration. To do so, some examinations must be carried out to investigate the future trend of this category during the post-corona period. The main purpose of the extant study was to examine the role of rural tourism in the sustainable employment development of residents during the post-corona period by using the scenario-planning approach in the case study of *Sarein* County.

2. Methodology

This was an applied research in terms of objective and was conducted based on a mixed method. The mixed exploratory-sequential approach was conducted within two qualitative and quantitative phases. The quantitative phase was done in this project after the qualitative phase was completed. Accordingly, qualitative data were gathered and analyzed in the first step, and then the quantitative data were analyzed. The qualitative phase was the prior part, so quantitative data were used to improve the qualitative data. Two thematic analyses and scenario planning methods were used in this research, respectively. In the qualitative phase, the thematic analysis method extracted respective codes through instruments, such as semi-structured interviews. The extracted codes were classified into basic, organizing, and global themes. The quantitative scenario-planning technique was employed in the second phase. In the qualitative phase, 13 experts were interviewed based on the indicators extracted from bibliographic assessments; then, the semi-structured interviews were analyzed and categorized through six phases of thematic analysis. Overall, 133 initial codes were extracted from literature and interviews, and they were categorized into three frameworks of global (4), organizing (14), and basic (48) themes based on the Attride-Stirling approach. Ultimately, 14 organizing themes were identified as final

drivers. The experts who participated in the research were selected based on their academic and executive experiences in rural management and planning, rural tourism, public administration, social work, sociology, and rural geography. The experts were identified and chosen using purposive sampling.

In the second phase, the quantitative scenario-planning method was used. The scenario-planning method usually employs experts (who present a specific insight into the subject) and beneficiaries (influenced by decisions and measures). The diversity of participants affects the quality of the participation process. A wide range of perspectives helps discuss the case that may occur in the future.

3. Results

Finally, four global themes (key factors) and 14 organizing themes (key indicators) were regulated in a 14×14 matrix based on the cross-impact analysis. The key indicators and necessary data for the matrix with 14×14 dimensions were analyzed through MicMac Software and cross-impact analysis method; and matrix filling degree equaled 0.89. It means the selected factors affected each other in more than 89% of cases. The expansion of the economic capacity of villages and the future status of corona disease were two variables with higher rank and priority than other variables. In the second step of examining sustainable employment of residents during the post-corona period, it should be noted that this important issue cannot be evaluated or measured only based on speculations. To do so, the approximate or proposed rate must be measured through analytical computations. Hence, the basic economic model, which is a method for economic analysis of area and foresight, is used. Because sustainable employment of residents during the post-corona period is a futuristic approach, the first step to the economic analysis of the studied area is determining various economic or income parts of the area. In this case, the archived data are obtained from the village head or rural council; then experts' opinions about the post-corona period are asked through questionnaires that include the themes and factors extracted from previous phases. Due to the varying annual number of population living in villages of the studied country, the seasonal statistics of each period must be used to calculate income, entries and exits, seasonal jobs, demand and supply, current expenses and costs, and expenditure of visitors (tourists) to design precise scenarios. The calculations above are done in terms of the tourism season.

4. Discussion

Computations indicated that Varniab, Kalkhvoran-e Viyand, and Kanzag villages had more sustainable rural tourism employment than other villages. Regarding the scenario-planning approach to the extant study, four scenarios were designed for rural tourism in sustainable employment development of residents during the post-corona period: Economic open doors, Second home tourism, Economic defense shield, Economic isolation and Lockdown. The mentioned scenarios are used under the considered time and conditions of villages during the post-corona period.

5. Conclusion

The most important result of the present paper was the positive role and importance of rural tourism in the development of sustainable employment. Tourism in rural areas leads to local development and brings higher income and more jobs for residents. Rural tourism has contributed to a considerable change in labor mobility in villages by creating job opportunities. It also has diversified more sustainable rural employment. The development of rural tourism requires providing fundamental infrastructures to attract more tourists. Sustainable employment development can be achieved by creating rural residences to welcome Iranian and foreign tourists, preparing suitable houses to accommodate tourists, creating communicational and up-to-date networks, building recreational infrastructures to train locals and improve service quality, and presenting eye-catching scenes and local traditions to visitors (tourists).

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پسا کرونا با رویکرد سناریونگاری (مورد مطالعه: شهرستان سرعین)

* جواد معدنی^۱

۱- استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۷ دی ۱۴۰۰
تاریخ پذیرش: ۱۵ مرداد ۱۴۰۱

از دیرباز، اشتغال پایدار در روستاها یکی از اصلی‌ترین اهداف کشورها است. گردشگری روستایی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین انواع گردشگری، نقش مهمی را ایفا می‌نماید. شیوع ویروس کرونا چالش‌های بسیار بزرگی را برای صنعت گردشگری به وجود آورد که تأثیرات و پیامدهای منفی آن، موجب گردید که کشورها به دنبال اتخاذ اقداماتی باشند. یکی از مهم‌ترین آن‌ها، سناریوپردازی است که هدف اصلی تحقیق حاضر نیز بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پسا کرونا با رویکرد سناریونگاری است. روش تحقیق، آمیخته است که با استفاده از رویکرد متوالی اکتشافی در دو فاز کیفی - کمی انجام شد. روش‌های به کار رفته به ترتیب «تحلیل مضمون و برنامه‌ریزی سناریو» و جامعه آماری شامل خبرگان حوزه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی، گردشگری روستایی، مدیریت دولتی، مددکاری اجتماعی، جامعه‌شناسی، جغرافیای روستایی است که با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، ۱۳ نفر از آن‌ها مشارکت داشتند. مطابق با یافته‌ها در فاز اول که با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شده است، مضامین استخراج شده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته در قالب ۴۸ مضمون پایه، ۱۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر هستند که برای شناسایی پیشران‌ها به مرحله بعدی راه می‌یابند. مطابق با یافته‌های فاز کمی، چهار سناریو شناسایی شدند که عبارت‌اند از: درهای باز اقتصادی؛ گردشگری خانه دوم؛ سپر دفاعی اقتصادی؛ انزوای اقتصادی و قفل اجباری. باتوجه به نتایج، گردشگری در مناطق روستایی، نه تنها باعث توسعه اشتغال پایدار می‌شود، بلکه تأثیر زیادی بر ساکنان، به‌ویژه بر ایجاد شغل و درآمد آن‌ها دارد. این مقوله منجر به تغییر عظیمی در تحرک نیروی کار در روستاها شده است و نه تنها انتخاب‌های شغلی را غنی و بزرگ کرده است، بلکه اشتغال روستایی را متنوع‌تر و پایدارتر کرده است.

کلیدواژه‌ها:

گردشگری روستایی، اشتغال پایدار، مطالعه آمیخته، شهرستان سرعین

مقدمه

(Dimitrovski et al., 2012). مارزو-ناوارو^۱ (۲۰۱۷) اظهار داشت که گردشگری روستایی باعث توسعه و رشد اقتصادی مناطق مقصد می‌شود، که برای این منظور آن را ارتقا می‌دهد (Marzo-Navarro, 2017). همچنین، گردشگری روستایی، در راستای توسعه و اجرای سیاست‌های کشورها بسیار حیاتی است و باعث ایجاد شغل، ترویج فرهنگ و محصولات محلی می‌شود (López-Sanz et al., 2021). بیات و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌کنند که بر پایه شواهد موجود، گردشگری روستایی، از اوایل دهه ۱۳۸۰ ه.ش مورد توجه پژوهشگران مطالعات روستایی در ایران، به‌ویژه در حوزه جغرافیای انسانی، قرار گرفته است؛ هرچند تاکنون در بخش مدیریتی و اجرایی کشور، موضوع توسعه گردشگری روستایی در چهارچوب برنامه‌های کلان توسعه ملی به‌عنوان

گردشگری روستایی توانسته است با حفظ ارزش‌ها و باورها، حفاظت از محیط‌زیست، ایجاد فرصت‌های شغلی، کاهش بیکاری، تولید صنایع‌دستی محلی، افزایش درآمد و سرمایه‌ذی‌نفعان و مردم محلی، توسعه زیرساخت‌ها و ایجاد امکانات؛ برای توسعه پایدار و اقتصادی در مناطق روستایی مؤثر باشد (Rawat, 2020). درعین حال، برخی مواقع ملاحظه می‌شود که گردشگری روستایی دارای آثار منفی است (مثلاً اشتغال موقت در برخی دوره‌های زمانی) که این مورد، به علت ویژگی فصلی بودن گردشگری روستایی است. اما در کنار این عیب، گردشگری روستایی یکی از معدود فرصت‌های اقتصادی است که یک منطقه روستایی دارد و می‌تواند به اشتغال پایدار تبدیل شود

1. Marzo-Navarro

* نویسنده مسئول:

دکتر جواد معدنی

نشانی: اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه مدیریت دولتی و گردشگری.

تلفن: ۴۲۹۹۰۶۱ (۹۹۰) +۹۸

پست الکترونیکی: J.madani@uma.ac.ir

با جاذبه‌های گردشگری چون چشمه‌های طبیعی آب گرم، اکوتوریسم و طبیعت‌گردی، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری ورزشی (کوهنوردی، اسکی و...) دارای پتانسیل‌های بالقوه‌ای هستند که نیازمند توجه ویژه‌ای در دوران پساکرونا هستند. همچنین عدم وجود اطلاعات جامع و موثق از دوران بعد از کرونا (پساکرونا) و نبود تجربه کافی در این رابطه، ضرورت و اهمیتی را مطرح می‌سازد مبنی بر آنکه فرصت بسیار خوبی برای روستاهای شهرستان سرعین به وجود خواهد آمد که می‌تواند موجب بالفعل شدن پتانسیل‌های کشف نشده (بالقوه) و ایجاد فرصت‌های جدیدی برای سایر ظرفیت‌های مغفول در اشتغال پایدار آنان شود. این امر موجب می‌شود شرایط و حالت‌های متعددی مطرح گردند که هر یک، خصوصیات و ویژگی‌های مربوط به خود را دارند. از همین رو توجه به سناریوهای مختلف، ضروری می‌گردد. به همین منظور نیاز است تا در این راستا بررسی‌هایی صورت پذیرد و روند آتی این مقوله را در دوران پساکرونا نیز مورد بررسی قرار داد. هدف اصلی این تحقیق، بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا با رویکرد سناریونگاری است که با محوریت روستاهای شهرستان سرعین صورت می‌پذیرد. بخش بعدی مقاله به بررسی مبانی نظری، روش‌شناسی تحقیق، یافته‌ها و بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادهایی پرداخته شد.

مروری بر ادبیات موضوع

گردشگری روستایی

در مناطق روستایی دیدنی و غنی از میراث، گردشگری روستایی به‌عنوان یک رکن اقتصادی جایگزین در دهه‌های اخیر کشف و توسعه یافته است. گردشگری روستایی بر فعالیت‌هایی باتوجه‌به مصرف مناظر جذاب، آثار و فرهنگ‌های جالب روستایی و تجربیات ویژه روستایی تمرکز دارد (Woods, 2011; Bardone & Kaaristo, 2014). از آنجایی که گردشگری نشان‌دهنده بخش خدماتی است که شغل ایجاد می‌کند و به پرسنل بسیار ماهر نیاز ندارد، ظرفیت جبران از دست دادن شغل در بخش کشاورزی، دامپروری و جنگل‌داری را دارد. در حالی که آغاز گردشگری روستایی را می‌توان به قرن نوزدهم ردیابی کرد، زمانی که بیشتر در شهرهای کوچک روستایی مستقر بود، توسعه آن از دهه ۱۹۷۰ با بهبود زیرساخت‌ها و حمل‌ونقل، به‌ویژه افزایش مالکیت خودرو، حمایت شد. این امر دسترسی بازدیدکنندگان به حومه شهر را بسیار فراتر از نقطه شهرهای روستایی مرکزی آسان‌تر کرده است (Lane & Kastenholtz, 2013). با تغییر علاقه و گرایش از گردشگری جمعی به گردشگری شخصی^۳، مقصدهای روستایی بیشترین سود و مزایا را خواهند برد (Fotiadis et al., 2016; Buffa,

پدیده‌ای که می‌تواند، باتوجه‌به ویژگی‌های متنوع این نواحی، به اشکال و الگوهای گوناگون توسعه یابد و در فرآیند کلی توسعه روستایی به متنوع سازی فعالیت‌ها و توسعه اقتصادی روستاها کمک کند، مورد توجه قرار نگرفته است (Rezvani & Bayat, 2013).

به‌طور کلی، گردشگری روستایی نقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی فراهم کرده و ابزاری مهم برای به حرکت درآوردن چرخه رشد اقتصادی ملی است. همچنین نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی، توسعه منابع انسانی، تنوع و رشد اقتصادی و خلق فرصت‌های شغلی جدید ایفا می‌کند (Sheikhi & Pazoki, 2017). اما با وقوع بحران همه‌گیری کووید ۱۹ این حوزه نیز دستخوش تغییرات و تأثیرات متعددی شد (Gabriel- Campos et al., 2021). بسیاری از اندیشمندان و محققان معتقدند که شیوع این ویروس، آثار و پیامدهای غیرقابل جبرانی را در روستاها و مخصوصاً گردشگری روستایی ایجاد کرده است. مثلاً: بیکاری روستائینی که درآمد اصلی‌شان از حضور گردشگر در مناطق زندگی‌شان بود، مهاجرت اجباری به شهرها برای کسب درآمد، عدم کنترل و مدیریت بخش‌های روستا به دلیل نبود توازن اقتصادی و... (Shafi et al., 2021; Mulder, 2020; Marques et al., 2021; Mueller & Farrell, 2020; Mugauin & Zhansagimova, 2021; Tort & Puiggros, 2021; AntonĀn & Stastna, 2020). اما از سوی دیگر، بسیاری از این تأثیرات، قابل توجه و اعجاب‌انگیز بودند. به‌عنوان مثال، در حوزه بین‌المللی، به‌ویژه از سال ۲۰۱۹ تاکنون که گردشگری تحت تأثیر پیامدهای همه‌گیری کووید ۱۹ با مشکلات بسیاری مواجه شده است، اهمیت گردشگری روستایی نیز بیش از پیش آشکار شد به‌طوری‌که سازمان جهانی گردشگری با درک اهمیت گردشگری روستایی، سال ۲۰۲۰ را به‌عنوان سال گردشگری و توسعه روستایی^۲ نام‌گذاری کرد (UNWTO, 2020; Mwesumio et al., 2022). یکی از مسائل اصلی در این حوزه که نیازمند توجه و بررسی‌های علمی است، این نکته است که با پیامدهای منفی کرونا و کاهش درآمدهای حاصل از گردشگری روستایی در مناطق روستایی و از طرفی نیز، حذف برخی از مشاغل مرتبط با این نوع گردشگری در مناطق گردشگرپذیر، در نظرگیری وضعیت‌های مختلف این مقوله از مهم‌ترین اقداماتی خواهد بود که در دوران پساکرونا نیازمند بررسی و تحلیل است. به‌عنوان مثالی واقعی، در شهرستان سرعین که ساکنان آن روستاهای متعددی از طریق گردشگری روستایی ارتزاق می‌نمایند، با شیوع ویروس کرونا و ایجاد قفل اجباری در تمامی شهرها، این مناطق گردشگرپذیر نیز دستخوش تغییرات و ضررهایی شدند. همچنین، در دوران پساکرونا، تضمینی بر بهبودی اوضاع و شرایط وجود ندارد و به دلیل ماهیت ناشناخته و غیرقابل‌پیش‌بینی این ویروس، آثار و پیامدهای مختلفی می‌تواند پیش روی این جوامع باشد. از سوی دیگر، روستاهای این شهرستان به دلیل مجاورت

(Rodríguez et al., 2012; 2015). این به این دلیل است که مقاصد روستایی می‌توانند پیشنهادهای و جذابیت‌هایی را ارائه دهند که مورد علاقه بسیاری از افراد است که تاکنون تجربه نکرده‌اند (Chin et al., 2017). بسیاری از افرادی که زندگی کاری خود را در مناطق شهری می‌گذرانند، به دلیل عدم ارتباط با طبیعت، زمان تعطیلات خود را فرصتی مغتنم برای ارتباط با محیطی متفاوت می‌دانند. جالب توجه است که در تحقیقات اخیر، بسیاری از اندیشمندان و محققان دریافته‌اند که در طول همه‌گیری ویروس COVID-19، گردشگری روستایی به‌عنوان جایگزینی برای گردشگری شهری تبدیل شده است. آن‌ها خاطرنشان کردند که برخی از مقاصد روستایی، افزایش گردشگران داخلی را در فصل تابستان ۲۰۲۰ نسبت به سال ۲۰۱۹ تجربه کردند (Vaishar & Štastná, 2020; Lopes et al, 2021; Mwesumo et al., 2022). به همین ترتیب، لوپز^۴ و همکاران (۲۰۲۱) نیز گزارش می‌دهند که ترجیحات و اولویت‌های بسیاری برای گردشگری در مقاصد روستایی به وجود آمده است. چراکه این مناطق امن‌تر هستند و احتمال انتقال ویروس کرونا کمتر در نظر گرفته می‌شود. این موارد، عوامل و زمینه‌های مهم و حیاتی‌ای همچون اشتغال پایدار را یادآور می‌شوند که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

گردشگری روستایی در دوران کرونا و پساکرونا

با شیوع همه‌گیری ویروس COVID-19 در سال ۲۰۱۹ و اقداماتی که توسط دولت‌ها اتخاذ شدند، مانند بستن مرزها؛ ممنوعیت سفر؛ مقررات قرنطینه؛ و تعطیلی اجباری اماکن‌ها، رستوران‌ها و جاذبه‌های مرتبط با گردشگری به‌منظور جلوگیری از شیوع ویروس کرونا، توسعه عمومی رشد محور بخش گردشگری به یک‌باره پایان یافت (Panzer-Krause, 2020; Pajunovi & Jovanovi, 2017). گردشگری روستایی نیز از این ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها آسیب‌های بسیاری را متحمل شد و دچار بحران اقتصادی عمیقی شد. هدف از این اقدامات محدود کردن شیوع ویروس کرونا بوده است (Bausch et al., 2020; Gössling et al., 2021). از آن زمان به بعد، بسته به میزان بروز فعلی عفونت‌های کووید-۱۹، نرخ بستری شدن در بیمارستان‌های کرونا، قرنطینه‌ها و محدودیت‌های ملی یا منطقه‌ای با درجات سخت‌گیری متفاوت با دوره‌هایی که با آزادی تحرک بیشتر و با توجه به انجام فعالیت‌های گردشگری مشخص می‌شوند، متناوب شده‌اند. در همین حال، عرضه تدریجی واکسن کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۱ امید را برای آرامش عمومی وضعیت تنش‌آمیز بهداشتی ایجاد می‌کند (Williams et al, 2021). تغییر و تحولات فعلی نشان می‌دهند که استقبال از مقاصد گردشگری روستایی، بازگشت به دوران پیش از کووید-۱۹ و ادامه گردشگری روستایی رشد محور را در پی خواهند داشت و این نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری این نوع از گردشگری است (Panzer-Krause, 2022).

(399)

در نتیجه، ورودی‌های بین‌المللی از ۱۴۶۶ میلیون در سال ۲۰۱۹ به ۴۰۱ میلیون در سال ۲۰۲۰ به میزان ۷۳ درصد کاهش یافت (UNWTO, 2020). آثار بحران COVID-19 بر بخش گردشگری روستایی از منظر اقتصادی بسیار زیاد است. در طول دوره‌های قرنطینه، مناطق روستایی، حداقل، تا حدودی در بین بازدیدکنندگان روزانه محبوب بوده‌اند، زیرا آن‌ها برای فعالیت‌های متمرکز بر طبیعت در فضای باز که مطابق با مقررات فاصله‌گذاری اجتماعی هستند، مقدر شده‌اند. با این حال، پیشتر مشاغل گردشگری نمی‌توانند از چنین فعالیت‌های عمدتاً بدون تماسی که به‌سختی شامل خرید می‌شوند، بهره‌مند شوند (Bae & Chang, 2020). با این حال، با افزایش نرخ واکسیناسیون در سال ۲۰۲۱، مردم در سراسر جهان به سطوح بالاتر ایمنی سلامت و در نتیجه محدودیت‌های کمتری برای گردشگری و سفر امیدوارند (Williams et al., 2021). از همین رو، محققان گردشگری برای رشد مجدد گردشگری در دوره پساکرونا ابزار امیدواری کرده‌اند و معتقدند که در دوران پساکرونا، افزایش سفر به مقاصد گردشگری پذیر روستای بهبود خواهند یافت (Panzer-Krause, 2022; Isaac & Keijzer, 2021).

توسعه اشتغال پایدار در روستاها

تا اواسط قرن بیستم، گردشگری روستایی یک فعالیت نسبتاً کوچک و منفعل بود (Sharpley, 2007). اما با گذشت زمان، ماهیت، مقیاس و ساختار اجتماعی - اقتصادی آن دستخوش دگرگونی اساسی شده است که با تغییرات و تحولاتی اساسی همراه است (Cawley & Gillmor, 2008). این تغییر، از طرفی فرصت‌های رشد، و از سوی دیگر چالش‌هایی را در مقاصد روستایی ایجاد کرده است. به این ترتیب، مقاصد روستایی باید ضمن رسیدگی به چالش‌های در حال ظهور، از فرصت‌ها استفاده کنند.

با توجه به موارد ذکر شده، می‌توان تصور کرد که تلاش برای توسعه اشتغال پایدار در روستاها باید شامل عوامل و عناصر مختلفی باشد. برخی از اندیشمندان معتقدند که گردشگری روستایی که یک نوع مهم از گردشگری جامعه‌محور^۵ (CBT) است، می‌تواند در این زمینه متمرکز باشد. این رویکرد، رویکردی است که در آن گردشگری «توسط جامعه و برای جامعه مدیریت و مالکیت می‌شود» (Peric & Djurkin, 2014). بنابراین، ذینفعان مختلفی مانند مقامات محلی مقصد، بازیگران بخش خصوصی، سازمان‌های غیردولتی و اعضای جامعه محلی را دخیل می‌کند. با این حال، دستیابی به پایداری از طریق رویکرد گردشگری جامعه‌محور به عوامل متعددی بستگی دارد. به‌عنوان مثال، لی و جان^۶ (۲۰۱۹) نقش رویکرد گردشگری

5. Community-Based Tourism (CBT).

6. Lee & Jan

4. Lopes

تأثیر مثبت را بر اشتغال در روستاهای این ایالت را داشته است (Tahlyan et al., 2022). در واقع این نوع گردشگری موجب ایجاد فرصت‌های بیشتر برای ساکنان محلی می‌شود و اغلب به‌منظور به‌دست‌آمده آوردن منافع بیشتر و متعادل‌تر از گردشگری در نواحی روستایی منجر به ایجاد نگرش‌های مثبت، اشتغال پایدار، و کسب درآمد آنان می‌گردد (Prabhakaran et al., 2014). با توجه به تأثیرات مختلف گردشگری روستایی، به جرئت می‌توان ادعا کرد که این نوع از گردشگری، باعث ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی می‌گردد (Mwesiumo et al., 2022; Štetić et al., 2019). اهمیت گردشگری روستایی برای توسعه پایدار اشتغال روستایی تنها برحسب پول سنجیده نمی‌شود، بلکه با ایجاد مشاغل جدید که به اقتصاد سنتی فقیر، طراوت می‌بخشد نیز سنجیده می‌شود. گردشگری روستایی توسعه‌یافته و متمرکز می‌تواند به منبع جدید پول و شغل تبدیل شود و در عین حال انزوای اجتماعی را از بین ببرد و عامل مهمی در پیشرفت کشورها باشد (Dimitrovski et al., 2012).

مطابق با مواردی که در قبل بیان شد، بسیاری از مبانی نظری در رابطه با دوران پساکرونا، مواردی را مطرح کرده‌اند که تأکید دارند وضعیت این نوع گردشگری در حاله‌ای از ابهام است. از لحاظ علمی، عمدتاً نمی‌توان به این نوع تحلیل‌ها اکتفا کرد. به همین منظور نیاز است تا با رویکردی دقیق و علمی، شرایط و وضعیت‌های پیش رو را مورد بررسی و تحلیل قرار داد که در این تحقیق، سعی بر این است تا با استفاده از جدیدترین و متقن‌ترین روش تحقیق، این موضوع را تبیین و بررسی کرد. در تصویر شماره ۱، مدل مفهومی تحقیق مرقوم شده است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر، با عطف به هدف، از نوع تحقیقات کاربردی است و روش تحقیق بکار گرفته‌شده در آن، آمیخته یا ترکیبی است. رویکرد مورد استفاده در این پژوهش، رویکرد ترکیبی متوالی اکتشافی است که در دو فاز کیفی - کمی انجام می‌شود. در این طرح، ابتدا فاز کیفی و سپس فاز بررسی می‌شود. اولویت معمولاً با فاز کیفی است و داده‌های کمی برای تقویت داده‌های کیفی استفاده می‌شوند. در این تحقیق، به ترتیب از دو روش «تحلیل مضمون - سناریونگاری» استفاده شده است. در بخش کیفی ابتدا با استفاده از روش تحلیل مضمون، از طریق ابزارهایی چون مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته، کدهای مربوطه استخراج شدند و قالب مضامین اساسی، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی شدند. سپس در فاز دوم، از روش کمی سناریونگاری^{۱۱} استفاده شد.

روش تحلیل مضمون، یکی از مهم‌ترین روش‌های کیفی است که در تحقیقات و مقالات پژوهشی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش، رویکرد انعطاف‌پذیر و در دسترس را برای تجزیه و تحلیل

جامعه‌محور را در توسعه اشتغال پایدار بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که استراتژی‌های مختلفی باید در مراحل مختلف توسعه گردشگری روستایی و ایجاد اشتغال پایدار در آن اجرا شود. بنابراین، استراتژی‌های مناسب باید در مراحل تثبیت، مشارکت و توسعه رویکرد گردشگری جامعه‌محور اجرا شوند (Lee & Jan, 2019). دادز^۶ و همکاران (۲۰۱۸) در تحلیل خود شش عامل را برای رویکرد گردشگری جامعه‌محور موفق ایجاد کردند. این عوامل شامل برنامه‌ریزی مشارکتی و ظرفیت‌سازی، مدیریت محلی/توانمندسازی اعضای جامعه، همکاری و مشارکت تسهیل‌کننده پیوند با بازار، ایجاد اهداف زیست‌محیطی/جامعه، کمک توانمندسازان (دولت، مؤسسات مالی، و بخش خصوصی) و تمرکز بر تولید است.

گردشگری روستایی و اشتغال پایدار در دوران پساکرونا

افزایش تمایل به گردشگری روستایی در دوران پساکرونا فرصتی را برای توسعه مقاصد روستایی فراهم می‌کند (Su et al., 2019). به‌عنوان مثال، کپتان آیهان^۸ و همکاران (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که افزایش گردشگری روستایی می‌تواند باعث ایجاد تغییراتی مانند رشد سریع جمعیت، گسترش سریع زیرساخت‌ها، ایجاد بناها و ساختمان‌های جدید، و ایجاد اشتغال شود. بنابراین، اکثر مقاصد روستایی بیشتر رقابت می‌کنند تا گردشگران بیشتری را جذب کنند، و از طرفی نیز بایستی اقدامات سنجیده‌ای را برای تضمین پایداری انجام دهند (Kaptan Ayhan et al., 2020). باین وجود، ایجاد تعادل بین نتایج اقتصادی و توسعه اشتغال پایدار یک چالش حیاتی است که توسط متخصصان و محققان گردشگری مهم تلقی شده است (Peric & Djurkin, 2014).

در میان سایر فعالیت‌ها، گردشگری روستایی به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان مکانیزمی برای افزایش جذابیت مناطق روستایی، کاهش چالش‌های جمعیتی، کاهش مهاجرت، و ترویج طیف وسیعی از منابع و سنت‌های محلی، و در عین حال حفظ جوهره و ماهیت زندگی روستایی در نظر گرفته می‌شود (UNWTO, 2020). همان‌طور که سو^۹ (۲۰۱۱) مشاهده کرد، گردشگری روستایی می‌تواند درآمدزایی ساکنان و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید را برای جوامع محلی فراهم کند، همچنین منجر به احیای صنایع دستی و هنرهای محلی مانند حکاکی روی چوب و سنگ، بامبو بافی، توری سازی، لوازم محلی، دستور پخت غذاهای محلی، طب سنتی شود. بنابراین، گردشگری روستایی به‌عنوان یک عامل اقتصادی - اجتماعی مهم در توسعه نواحی روستایی است که بر اشتغال روستائیان مؤثر است. به‌عنوان مثال، آستوریاس^{۱۰} یک ایالت در کشور اسپانیا است که گردشگری روستایی بیشترین

7. Dodds

8. Kaptan Ayhan

9. Su

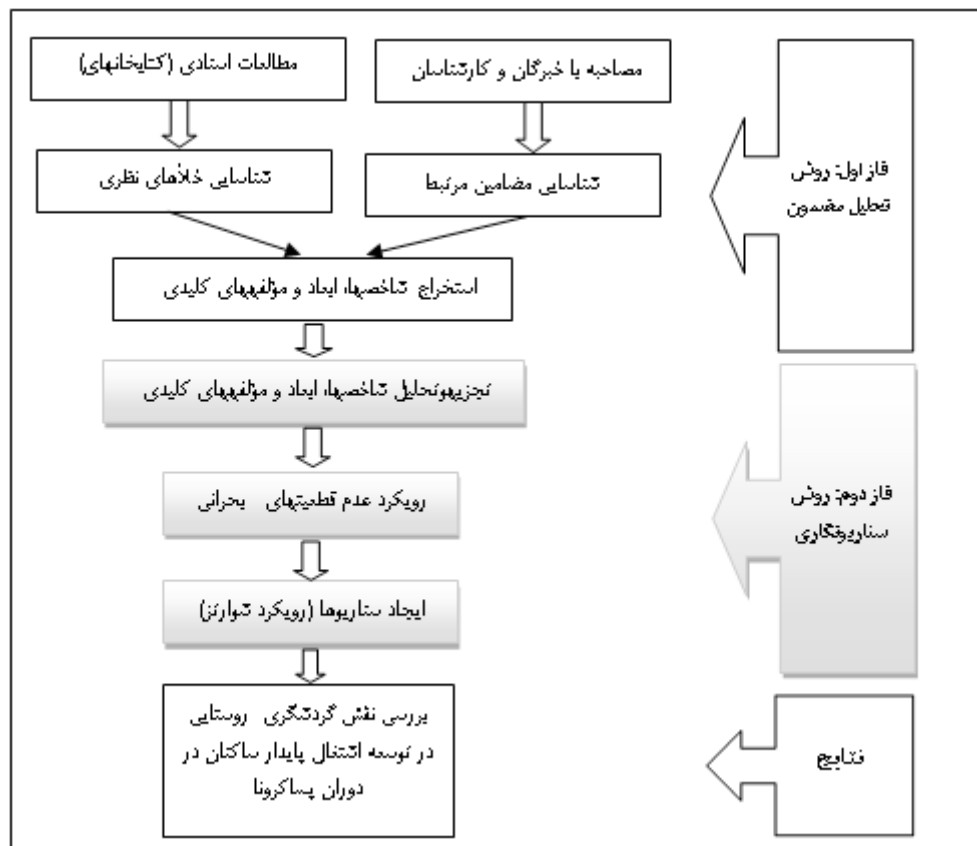
10. Asturias

11. Scenario Planning

با استفاده از مراحل شش‌گانه تحلیل مضمون مورد تحلیل و دسته‌بندی قرار گرفتند. در مجموع، ۱۳۳ کد اولیه (حاصل ادبیات پژوهش و مصاحبه با خبرگان) استخراج شد و با استفاده از رویکرد آتراید-استرلینگ ۱۲ در سه قالب مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و اساسی (پایه) دسته‌بندی شدند که ۴۸ مضمون پایه، ۱۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر شناسایی شدند. در نهایت، ۱۴ مضمون سازمان‌دهنده به‌عنوان پیش‌ران‌های نهایی در نظر گرفته شدند. لازم به ذکر است مبنای انتخاب خبرگان پژوهش، سوابق علمی و اجرایی آن‌ها در حوزه‌های (مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی، گردشگری روستایی و اقتصاد روستایی، مدیریت دولتی، مددکاری اجتماعی، جامعه‌شناسی، جغرافیای روستایی) است که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند مورد شناسایی و بررسی قرار گرفتند. تحلیل توصیفی و دموگرافیک این افراد در جدول شماره ۱ مرقوم شده است.

12. Attride-Stirling

داده‌ها و اطلاعات کیفی فراهم می‌کند (Batra, 2021). اندیشمندان معتقدند که مراحل اصلی این روش، در فرایند و گام‌های مختلفی صورت می‌پذیرد: ابتدا کدگذاری خط به خط متن در متون و مقالات مرتبط صورت می‌پذیرد. این منجر به مرحله دوم می‌شود که تولید مضامین توصیفی است که ارتباط نزدیکی با مطالعات وارد شده دارند. مرحله سوم توسعه مضامین تحلیلی نهایی است که در آن نویسندگان می‌توانند از نتایج مطالعات فراتر رفته و تفسیرها، توضیحات یا فرضیه‌های جدید را توسعه دهند (Pursell & Gould; 2021: 3). در این مرحله، بر اساس شاخص‌های مستخرج از بررسی‌های کتابخانه‌ای، با ۱۳ نفر خبرگان این حوزه مصاحبه صورت گرفت. این افراد با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند که یکی از روش‌های نمونه‌گیری کیفی است مورد شناسایی و مصاحبه قرار گرفتند. البته واضح است که تعداد نمونه‌ها با توجه به دستیابی به اشباع نظری تعیین می‌گردد (Schutt, 2006; Whelehan et al., 2021). سپس، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته

تصویر ۱. مدل مفهومی تحقیق. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۱. مشخصات و ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان.

مشخصه	میزان / تعداد	مشخصه	میزان / تعداد
۳	۲۰ تا ۳۰ سال	سابقه خدمت	۱ تا ۱۰ سال
	۳۱ تا ۴۰ سال		۱۱ تا ۲۰ سال
	۴۱ تا ۵۰ سال		۲۱ تا ۳۰ سال
	۵۰ سال به بالا		۳۰ سال به بالا
۴	مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی	تخصصات	کارشناسی
	گردشگری روستایی و اقتصاد روستایی		کارشناسی ارشد
	مدیریت دولتی		دکتری
	مددکاری اجتماعی و جامعه‌شناسی		
	۳		۳
	۴		۴
	۱		۱
	۲		۲
	۳		۳

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

(2016). این شهرستان دارای روستاهایی ذیل است: کلخوران‌ویند، ورنیاب، اسپ‌مرز، آق‌قلعه، الداشین، الوارس، اوجور، بیله‌درق، شایق، کرده‌ده، لاطران، کنزق، ورگه‌سران، ارجستان، اردیموسی، اندرآب، بنمارسبلان، درآباد، سیین، شمس‌آباد، گره داغ، کلور. از جاذبه‌های اصلی روستاهای این شهرستان، وجود چشمه‌های آبگرم، عشایر محلی و محصولات دامی، صنایع دستی و کشاورزی است که آن‌ها را به یکی از مناطق اصلی گردشگری روستایی کشور تبدیل کرده است. در دوران کرونا، علاوه بر شهر سرعین، این روستاها نیز از محدودیت‌های اعمال شده دچار آسیب‌های جدی شدند و بسیاری از افراد، شغلشان که وابسته به این نوع از گردشگری بوده است را از دست داده‌اند. در تصویر شماره ۲، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین) نشان داده شده‌اند.

یافته‌ها

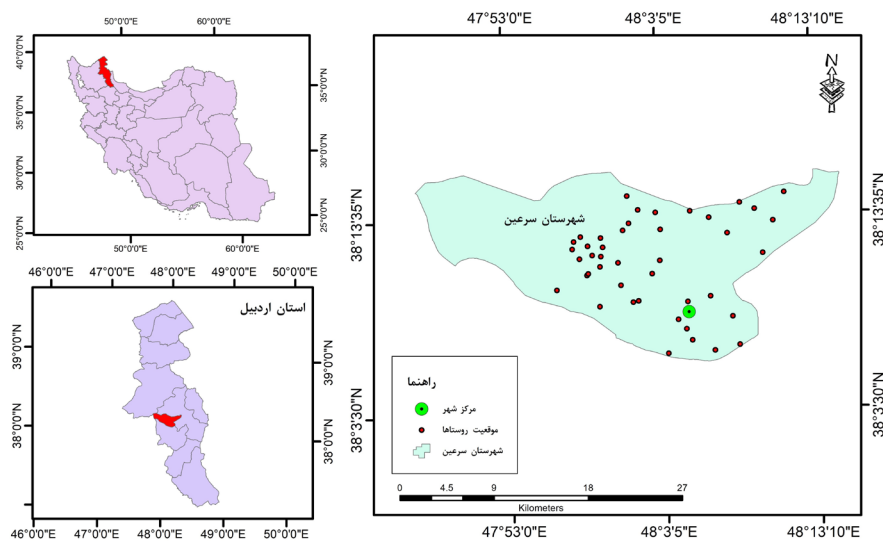
همان‌طور که در قبل گفته شد، این پژوهش با هدف بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پسا کرونا با رویکرد سناریونگاری در روستاهای شهرستان سرعین انجام شده است. در ابتدا به امر با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و روش تحلیل مضمون در حوزه گردشگری روستایی، عوامل کلیدی و پیش‌ران‌های گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پسا کرونا استخراج می‌شوند. برای شناسایی و احصای این موارد، با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته از خبرگان امر، موارد اصلی مورد شناسایی و استخراج قرار گرفتند. سپس از طریق رویکرد آتراید-استرلینگ، تمامی موارد در سه قالب مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و اساسی (پایه) دسته‌بندی شدند که تمامی آن‌ها در جدول شماره ۲ نشان داده شده‌اند. در نهایت ۴ مضمون فراگیر (عامل کلیدی) و ۱۴ مضمون سازمان‌دهنده (شاخص کلیدی) با پهنای ماتریس ۱۴×۱۴ مبتنی بر تحلیل اثرهای متقاطع تنظیم شد.

در فاز دوم، از روش کمی سناریونگاری استفاده شد. در سناریونگاری معمولاً از متخصصان کسانی که بینش خاصی را در مورد موضوع ارائه می‌دهند و ذی‌نفعان (کسانی که تحت تأثیر تصمیمات یا اقداماتی قرار می‌گیرند) استفاده می‌شود (McBride et al., 2017: 4). تنوع شرکت‌کنندگان بر کیفیت فرایند مشارکت تأثیر می‌گذارد. طیف وسیعی از دیدگاه‌ها به بحث در مورد آنچه در آینده محتمل است کمک می‌کند (Urueña, 2019). در برنامه‌ریزی سناریو، سه گروه تکنیک یا رویکرد وجود دارند که هر یک دارای چند تکنیک فرعی هستند. این رویکردها عبارت‌اند از: (۱) روندهای احتمالاتی اصلاح‌شده، (۲) منطق ادراکی و (۳) رویکرد فرانسوی نسبت به آینده (Bradfield et al., 2005: 807-808). در این پژوهش به منظور روش سناریونویسی از منطق ادراکی بهره برده شده است. از لحاظ تعداد سناریوها از روش شوارتز استفاده می‌شود که زیرمجموعه منطق ادراکی است که ۴ سناریو ارائه می‌شود. رویکرد شوارتز یا رویکرد GBN^{۱۳} که با عنوان «رویکرد عدم قطعیت‌های بحرانی» شناخته می‌شود، رایج‌ترین و کاربردی‌ترین روش ساخت سناریوها به شمار می‌رود (Bishop et al., 2007). در این روش با تعیین دو عدم قطعیت اصلی، فضای سناریوها در قالب ماتریسی متشکل از دو محور اصلی از دو سر عدم قطعیت‌های یادشده تشکیل و فضای چهارگانه‌ای در قالب یک ماتریس ۲×۲ برای ترسیم امکان‌های آینده ترسیم می‌شود.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان سرعین، یکی از شهرستان‌های استان اردبیل است که در دامنه شرقی کوه سبلان واقع شده است. این شهرستان در محدوده ۵۶ دقیقه و ۴۸ درجه تا ۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و از ۸ دقیقه و ۳۷ درجه تا ۹ دقیقه و ۳۸ درجه عرض شمالی قرار دارد (Statistical Yearbook of Ardabil Province,

13. Global Business Network

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین). منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۲. مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده.

ردیف	مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده
۱	افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها	حمایت اجتماعات محلی از گردشگری، ایجاد انگیزه و تلاش برای فعالیت‌های اقتصادی با ورود گردشگران، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های حمایتی دولت
۲	ایجاد موقعیت‌های شغلی جدید	معیشت پایدار، افزایش فرصت‌های شغلی، ایجاد مشاغل مکمل و متعدد برای روستائیان، پیاده‌سازی سیاست‌ها و طرح‌های اشتغال‌زایی
۳	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های ضروری (ارتباطاتی، حمل‌ونقل، بهداشتی و...)	بهبود شرایط جاده‌ها و دیگر امکانات عمومی و بهداشتی، وضعیت بیماری کرونا در آینده، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای روستایی (طرح هادی)، سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم بر روی زیرساخت‌ها
۴	وضعیت‌های دوره‌ای اقتصاد	میزان و وضعیت تورم و رکود اقتصادی در کشور، افزایش درآمد از گردشگران و بازدیدکنندگان برای مردم محلی، سیاست‌های پولی و مالی دولت

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

قابل ارزیابی، ۶۸ رابطه، معادل ۳۴/۶۹ درصد دارای آثار متقاطع ۳ بوده، یعنی شاخص‌ها هم از هم تأثیر پذیرفته‌اند و یا بر روی هم تأثیر گذاشته‌اند. ۹۱ رابطه معادل ۴۶/۴۲ درصد دارای آثار متقاطع ۲ بوده، یعنی نقش تقویت‌کننده داشته‌اند. ۲۹ رابطه معادل ۱۴/۷۹ درصد دارای آثار متقاطع ۱ بوده، یعنی بر روی دیگر شاخص‌ها تأثیر بیشتری گذاشته‌اند. ۸ رابطه معادل ۴/۰۸ درصد از آثار متقاطع نه از هم تأثیر پذیرفته‌اند و نه بر روی هم تأثیر گذاشته‌اند.

در تصویر شماره ۳، ناحیه‌بندی نمودار میک‌مک بر اساس قرارگیری متغیرها مشخص شده است.

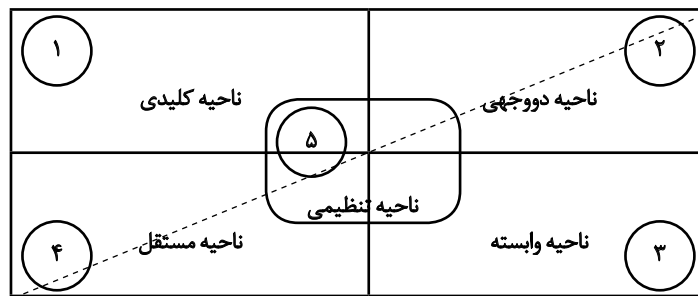
همان‌طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده مستخرج از مصاحبه‌ها قرابت مفهومی و موضوعی بسیار زیادی با مبانی نظری و مسائل پیش روی این حوزه دارند و به‌نوعی نشان‌دهنده یک روند و محوریت واحد در راستای موضوع هستند.

متطابق با تجزیه و تحلیل شاخص‌های کلیدی و داده‌های مورد نیاز در جدول شماره ۳، ابعاد ماتریس ۱۴×۱۴ با نرم‌افزار MicMac و روش تحلیل اثرهای متقاطع، درجه پرشدگی ماتریس ۰/۸۹ بوده، که حاکی است عوامل انتخاب‌شده در بیش از ۸۹ درصد موارد بر یکدیگر تأثیر گذاشته‌اند. از مجموع ۱۹۶ رابطه ماتریسی جدول ۳. ماتریس MDI.

ابعاد ماتریس	بدون تأثیر	تأثیر گذار	تقویت‌کننده	توانمندساز	درجه پرشدگی	جمع
۱۴×۱۴	۸	۲۹	۹۱	۶۸	۸۹/۹۳	۱۹۶

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

تصویر ۳. ناحیه‌بندی نمودار میک مک بر اساس قرارگیری متغیرها. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

ناحیه اول (متغیرهای ورودی یا کلیدی)

این تحقیق، هیچ تغییری در این محدوده قرار نگرفته و در این تحقیق هیچ متغیر نامعینی وجود ندارد.

ارزیابی اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها

در این مرحله، میزان اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها مورد بررسی قرار می‌گیرد. نرم‌افزار میک مک قادر است آثار مستقیم و غیرمستقیم^{۱۴} متغیرها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. در این روش هر کدام از روابط متغیرها به توان‌های ۲، ۳، ۴ و... رسانده می‌شوند و بر این اساس آثار غیرمستقیم متغیرها سنجیده می‌شود. لازم به ذکر است که به دلیل حجیم بودن خروجی‌های نرم‌افزار، از آوردن جداول و ضمایم مربوطه صرف‌نظر شده است.

در جدول شماره ۴، پیشران‌های کلیدی اثرگذار گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

همان‌طور که در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود، دو متغیری که دارای اولویت و رتبه بالاتری نسبت به سایر موارد هستند عبارت‌اند از: افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت بیماری کرونا در آینده. مطابق با رویکرد فوق و همچنین، هر یک از موارد در دو حالت مطلوب (یا مساعد) و نامطلوب (یا نامساعد) در نظر گرفته می‌شوند و پس از بررسی وضعیت اشتغال پایدار روستاها در مرحله بعد، سناریوهای پیشنهادی در تصویر شماره ۴ ارائه می‌گردند.

در مرحله دوم، برای بررسی اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا، باید به این نکته بسیار مهم توجه کرد که نمی‌توان صرفاً با حدس و گمان‌هایی این مقوله مهم را ارزیابی یا محاسبه کرد. به همین منظور نیاز است تا با محاسبات تحلیلی، میزان تقریبی یا پیشنهادی آن به دست آید. از همین رو، با استفاده از مدل اقتصاد پایه^{۱۵} که یکی از روش‌های تحلیل اقتصادی ناحیه و نیز آینده‌نگری در مورد آن است بهره گرفته می‌شود. به دلیل اینکه مقوله اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا یک رویکرد

با استفاده از نرم‌افزار میک مک، تحلیل آثار متقاطع صورت گرفت که پیشران‌هایی که در ناحیه ۱- یعنی در قسمت شمال غربی- ماتریس فوق قرار دارند، توان تأثیرگذاری آن‌ها بر کل سیستم بسیار بالاست. در این ناحیه، مهم‌ترین و بالارزش‌ترین متغیرها و شاخص‌ها قرار می‌گیرند. بر اساس تحلیل‌های به‌عمل‌آمده، متغیرهای اصلی این ناحیه در جدول شماره ۴ مرقوم شده‌اند.

ناحیه دوم (متغیرهای حد واسط)

در این ناحیه متغیرهایی قرار می‌گیرند که هم تأثیرگذاری و هم تأثیرپذیری زیادی دارند. بیشترین متغیرها در این ناحیه قرار می‌گیرند. متغیرهای اصلی این ناحیه در جدول شماره ۴ مرقوم شده‌اند.

ناحیه سوم (متغیرهای نتیجه)

در این ناحیه متغیرهایی قرار می‌گیرند که میزان تأثیرگذاری آن‌ها کم و میزان تأثیرپذیری‌شان زیاد است. این متغیرها، نقش استراتژیک و اساسی در توسعه اشتغال پایدار روستاها دارند اما شرایط و وضعیت آن‌ها در آینده گرو آثار و پیامدهای سازنده متغیرهای دیگر است. متغیرهای اصلی این ناحیه در جدول شماره ۴ مرقوم شده‌اند.

ناحیه چهارم (متغیرهای قابل چشم‌پوشی)

در این ناحیه متغیرهایی قرار می‌گیرند که تأثیرگذاری و تأثیرپذیری کمی دارند. این متغیرها به‌عنوان متغیرهای مستقلی هستند که روندهای اصلی‌ای که تغییرات کمی دارند را نشان می‌دهند. متغیرهای اصلی این ناحیه در جدول شماره ۴ مرقوم شده‌اند.

ناحیه پنجم (متغیرهای خوشه‌ای و نامعین)

این متغیرها وضعیتی نامعین در آینده دارند و در واقع، مواردی هستند که وضعیت و شرایط آن‌ها مشخص و مبرهن نیست. در

14. Direct and Indirect Influence

15. Basic economy model

در این مدل ضریبی تحت عنوان ضریب پایه اقتصادی تعریف می‌شود که برابر است با:

ضریب پایه اقتصادی = کل شاغلین تقسیم بر شاغلین پایه

لذا با محاسبه ضریب پایه اقتصادی در منطقه بر اساس آمار وضع موجود و برنامه‌ریزی فعالیت‌های پایه می‌توان کل اشتغال را در آینده محاسبه نمود. یکی از مدل‌های معروف در این زمینه مدل لاری^{۱۸} است که در آن جمعیت تابع فعالیت‌های پایه و فعالیت‌های غیرپایه تابع جمعیت قرار داده می‌شود. بنابراین برای تعیین ضریب پایه اقتصادی می‌بایست علاوه بر آمارهای اشتغال کل در منطقه تعداد شاغلین پایه آن را نیز به دست بیاوریم. بدین منظور می‌توان از حداقل مربعات تعمیم‌یافته^{۱۹} این مقوله را محاسبه کرد. در این شیوه با استفاده از روش رگرسیون ... می‌توان میزان اشتغال پایدار در منطقه را محاسبه کرد. روابط مورد استفاده در این مدل به شرح زیر است:

آینده‌نگرانه است، لذا به منظور تحلیل اقتصادی نواحی مورد مطالعه، اولین کار تعیین بخش‌های مختلف اقتصادی یا درآمدی ناحیه است (Ziari et al., 2013). مرحله بعد تعیین مشاغل اصلی (پایه^{۱۶}) و فرعی (غیرپایه^{۱۷}) است. در مدل پایه اقتصادی تغییرات جمعیت تابع فعالیت‌های اقتصادی خواهد بود و فعالیت‌های اقتصادی به دو دسته پایه و غیرپایه تفکیک می‌شوند.

کل اشتغال = اشتغال پایه + اشتغال غیرپایه

فعالیت‌های پایه به فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که توسط ساکنین خارج از منطقه استفاده می‌شود و در نتیجه برای منطقه درآمدزا خواهد بود. به عبارت دیگر تولیدات فعالیت‌های پایه به خارج از منطقه صادر می‌شود. فعالیت‌های پایه تابع ایجاد خدمات زیربنایی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی هستند که می‌توانند توسط تصمیم‌گیری برنامه‌ریزان هدایت شوند. فعالیت‌های غیرپایه شامل فعالیت‌هایی است که مورد نیاز ساکنین منطقه است و در نتیجه نیازمند حمایت جمعیتی هستند. مانند خدمات آموزش عمومی، خدمات درمانی عمومی (Ziari et al., 2013).

18. Lowry Model

19. Generalized Least Squares (GLS)

16. Basic activities

17. Non-basic activities

جدول ۴. پیش‌ران‌های کلیدی اثرگذار گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا.

رتبه / اولویت	خالص اثرگذاری	میزان تأثیرپذیری	میزان تأثیرگذاری	متغیرها	گویه‌ها / متغیرها
۱	۵۰	۱۳۰	۱۸۰	افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها	
۷	۳۱	۱۴۵	۱۷۶	حمایت اجتماعات محلی از گردشگری	
۱۳	۱۷	۱۴۲	۱۵۹	سیاست‌ها و خط‌مشی‌های حمایتی دولت	
۱۲	۲۱	۱۵۵	۱۷۶	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های ضروری (ارتباطاتی، حمل‌ونقل، بهداشتی و...)	متغیرهای ورودی یا کلیدی
۲	۴۵	۱۳۳	۱۷۸	وضعیت بیماری کرونا در آینده	
۱۶	۱۵	۱۵۴	۱۶۹	وضعیت‌های دوره‌ای اقتصاد	
۵	۳۴	۱۴۵	۱۷۹	میزان و وضعیت تورم و رکود اقتصادی در کشور	
۱۴	۱۶	۱۴۹	۱۶۵	ایجاد انگیزه و تلاش برای فعالیت‌های اقتصادی با ورود گردشگران	
۳	۳۹	۱۳۵	۱۷۴	افزایش فرصت‌های شغلی	
۴	۳۷	۱۴۴	۱۸۱	پیاده‌سازی سیاست‌ها و طرح‌های اشتغال‌زایی	متغیرهای حد واسط
۶	۳۳	۱۴۱	۱۷۶	برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای روستایی (طرح هادی)	
۱۸	۱۲	۱۵۶	۱۶۸	سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم بر روی زیرساخت‌ها	
۸	۳۰	۱۴۷	۱۷۹	سیاست‌های پولی و مالی دولت	
۱۷	۱۴	۱۵۲	۱۶۶	بهبود شرایط جاده‌ها و دیگر امکانات عمومی و بهداشتی	
۱۵	۱۶	۱۳۹	۱۵۵	ایجاد موقعیت‌های شغلی جدید	متغیرهای نتیجه
۱۰	۲۴	۱۲۲	۱۴۶	معیشت پایدار	
۹	۲۵	۱۵۲	۱۷۷	افزایش درآمد از گردشگران و بازدیدکنندگان برای مردم محلی	
۱۱	۲۳	۱۴۵	۱۷۱	ایجاد مشاغل مکمل و متعدد برای روستائیان	متغیرهای قابل چشم‌پوشی

دوران پساکرونا مورد محاسبه و بررسی قرار گرفته‌اند. این نتایج در قالب جدول شماره ۴ منعکس شده‌اند. لازم به ذکر است که باتوجه به پیگیری‌های به عمل آمده، تنها ۷ روستای ذکر شده در جدول شماره ۵ حاضر به همکاری شدند.

همان‌طور که در جدول شماره ۵ ملاحظه می‌شود، روستاهای ورنیاب، کلخوران ویند، کنزق دارای وضعیت بهتری در رابطه با اشتغال پایدار در گردشگری روستایی نسبت به سایر روستاها هستند

تدوین سناریوها

همان‌طور که در قبل نیز ذکر شد، در این تحقیق به منظور سناریو نگاری از «رویکرد عدم قطعیت‌های بحرانی» استفاده می‌شود که رایج‌ترین و کاربردی‌ترین روش ساخت سناریوها به شمار می‌رود. در این روش با تعیین دو متغیر اصلی، فضای سناریوها در قالب ماتریسی متشکل از دو محور اصلی از دو سر قطعیت و عدم قطعیت‌های به دست آمده تشکیل و فضای چهارگانه‌ای در قالب یک ماتریس ۲ در ۲ برای ترسیم امکان‌های آینده ترسیم می‌شود. از همین رو، بر اساس نتایج جدول شماره ۴ مشخص می‌شود که دو متغیری که محورهای سناریوها را شکل خواهند داد عبارت‌اند از: افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت بیماری کرونا در آینده. مطابق با رویکرد فوق و همچنین، هر یک از موارد در دو حالت مطلوب (یا مساعد) و نامطلوب (یا نامساعد) در نظر گرفته می‌شوند و سناریوهای پیشنهادی در تصویر شماره ۴ ارائه می‌گردند.

در ادامه هر یک از چهار سناریوی منتج از محورهای به دست آمده به صورت خلاصه تشریح می‌شوند.

$$a = \frac{\text{Population}}{\text{allEmployees}} = \frac{P}{E_t} \quad P = a \times E_t \quad \text{اشتغال کل } E_t$$

$$\beta = \frac{\text{Total employees of non-basic activities}}{\text{Population}} = \frac{E_s}{P} \quad \text{اشتغال پایه } E_s$$

$$P = \frac{a \times E_b}{1 - \alpha\beta} \quad \text{اشتغال غیر پایه } E_s$$

$$E_t = \frac{E_b}{1 - \alpha\beta} \quad \alpha: \text{ ضریب جمعیت (ضریب تکفل)}$$

$$E_t = E_b + E_s \quad \beta: \text{ نیازهای خدماتی کل جمعیت}$$

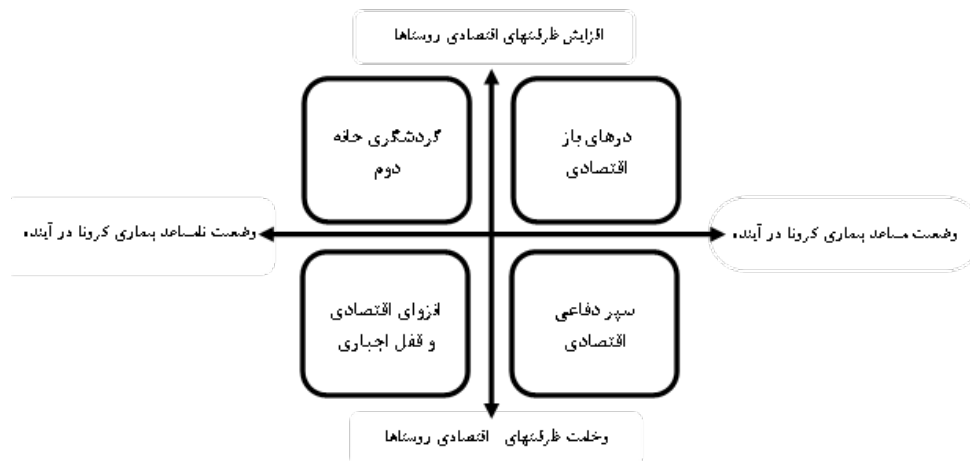
شیوه کار به این صورت است که ابتدا داده‌های آرشویی را از دهیاری یا شورای روستاها اخذ نموده و از سوی دیگر، با تهیه پرسش‌نامه‌ای که حاوی مضامین و عوامل به دست آمده از مراحل قبل است، نظرات خبرگان در رابطه با دوره پساکرونا را اخذ می‌نماییم. از آنجایی که تعداد جمعیت ساکنان روستاهای این شهرستان در طول سال متغیر است، لذا بایستی باتوجه به آمار و ارقام فصلی در هر دوره، مقدار و میزان عایدی، ورودی، خروجی، شغل فصلی، عرضه و تقاضا، روند مخارج و هزینه‌های جاری، روند مخارج بازدیدکنندگان (گردشگران) و... را جهت تدوین دقیق‌تر سناریوها محاسبه کرد. این محاسبات با در نظرگیری شرایط «فصل رونق گردشگری (بازدید)» صورت می‌پذیرند.

باتوجه به فرمول فوق، اطلاعات و آمار مربوطه و احصا شده برای دوره پساکرونا مورد محاسبه و بررسی قرار گرفتند که نتایج حاصله با در نظرگیری هر یک از پیشران‌های کلیدی اثرگذار، در زمینه گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در

20. High Season

جدول ۵. نتایج حاصل از روش تجزیه و تحلیل ساختار در زمینه اشتغال در گردشگری روستاهای سرعین.

ردیف	روستا	اشتغال کل	اشتغال پایه	اشتغال غیر پایه	اشتغال پایدار	رتبه
۱	ورنیاب	۳/۸۷	۵/۰۲	۳/۴۰	۴۵%	۲
۲	کلخوران ویند	۴/۲۲	۵/۲۷	۳/۴۲	۴۷%	۱
۳	لاطران	۲/۰۱	۳/۲۲	۲/۲۸	۲۱%	۷
۴	ویلا دره	۳/۳۴	۴/۸۸	۳/۳۹	۲۹%	۵
۵	کرده ده	۱/۵۱	۱/۹۹	۲/۱۹	۲۳%	۶
۶	بیله درق	۳/۲۱	۴/۰۹	۳/۳۴	۳۵%	۴
۷	کنزق	۱/۹۱	۳/۱۱	۲/۲۶	۳۶%	۳

تصویر ۴. سناریوهای گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

نامساعدی باشد، سناریو ۲ به گردشگری خانه دوم که یکی از اصلی‌ترین انواع گردشگری‌های خصوصی است شکل می‌گیرد. در مقابله با تهدیدهای ناشی از ویروس کرونا و پیامدهای نامطلوب آن در کشورها، گردشگری خانه دوم به‌عنوان ابزاری برای توسعه اشتغال پایدار در روستاها نیز مطرح گردید.

سناریو ۳: سپر دفاعی اقتصادی^{۲۳}

این سناریو از تقاطع متغیرهای «وخامت ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت مساعد بیماری کرونا در آینده» به وجود می‌آید که تحت عنوان سپر دفاعی اقتصادی نام‌گذاری شده است. ممکن است وضعیت کرونا مساعد باشد اما در رابطه با ظرفیت‌های اقتصادی روستاها محدودیت‌ها و چالش‌هایی وجود داشته باشد. لذا در این حالت سعی می‌شود تا وضعیت موجود حفظ شود تا در فرصتی مناسب، از این وضعیت خروج مناسبی داشت.

سناریو ۴: انزوای اقتصادی و قفل اجباری^{۲۴}

این سناریو از تقاطع متغیرهای «وخامت ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت نامساعد بیماری کرونا در آینده» به وجود می‌آید که تحت عنوان انزوای اقتصادی و قفل اجباری نام‌گذاری شده است. قفل اجباری یا تعطیلی اجباری که تحت عناوین مختلفی در کشورها صورت می‌گیرد که هدف آن، ممنوعیت تردد در شهرها و روستاها و... است. این سناریو که در بدترین یا نامساعدترین وضعیت کرونایی اعمال می‌شود، تعطیلی اجباری سازمان‌ها، مجتمع‌ها، هتل‌ها، ارائه‌کنندگان خدمات سیاحتی و... را در بردارد که به‌صورت اجباری صورت می‌پذیرد. این سناریو به‌عنوان وضعیت نامطلوب در این زمینه تلقی می‌گردد.

سناریو ۱: درهای باز اقتصادی^{۲۱}

این سناریو از تقاطع متغیرهای «افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت مساعد بیماری کرونا در آینده» به وجود می‌آید که تحت عنوان «درهای باز اقتصادی» نام‌گذاری شده است. از آنجایی که آشنایی با ابعاد و جوانب ویروس کرونا برای بسیاری از کشورها مشخص شده و واکسیناسیون جمعی نیز در برنامه اول آن‌ها است، لذا پیش‌بینی می‌شود که در آینده، بیماری کرونا در آینده کشورها وضعیت مساعدی داشته باشد. و از طرفی نیز با افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها می‌توان دریافت که گردشگری روستایی می‌تواند در راستای ایجاد پیامدهای مثبت اقتصادی همچون اشتغال پایدار، متمر ثمر باشد. در این سناریو، می‌توان حالت‌ها و موقعیت‌های مختلفی به وقوع پیوندند. به‌عنوان مثال، می‌توان سرمایه‌گذاری‌های مختلفی در روستاها صورت‌پذیرند که جهت پذیرش گردشگر بیشتر و ایجاد امکانات مختلف مؤثر باشند. یا همکاری مشترک بخش‌های مختلف در این زمینه که توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی به‌صورت محلی با مشارکت شرکت‌های کوچک و متوسط و سایر بخش‌ها امکان‌پذیر است.

سناریو ۲: گردشگری خانه دوم^{۲۲}

این سناریو از تقاطع متغیرهای «افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت نامساعد بیماری کرونا در آینده» به وجود می‌آید که تحت عنوان گردشگری خانه دوم نام‌گذاری شده است. با شیوع بیماری کرونا، بسیاری از کشورها محدودیت‌های را در نظر می‌گیرند. اگر ظرفیت‌های اقتصادی روستاها وضعیت بهتری داشته باشند و از طرفی نیز وضعیت بیماری کرونا در حالت

23. Economic defense shield

24. Economic isolation and Lock down

21. Economic open doors

22. Second home tourism

بحث و نتیجه گیری

مطابق با یافته‌های تحقیق، وضعیت اشتغال پایدار در روستاهای این شهرستان که با استفاده از روش تجزیه و تحلیل ساختار مورد بررسی قرار گرفت، روستاهای ورنیاب، کلخوران ویند، کنزق دارای وضعیت بهتری نسبت به سایر روستاها هستند و سپس با استفاده از روش برنامه‌ریزی سناریو، چهار سناریوی درهای باز اقتصادی، گردشگری خانه دوم، سپر دفاعی اقتصادی، انزوای اقتصادی و قفل اجباری به ترتیب، از مساعدترین حالت تا نامساعدترین وضعیت به دست آمدند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در دوران پساکرونا، گردشگری روستایی می‌تواند از حوزه‌ها و رویکردهای متفاوتی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان روستاهای شهرستان سرعین مثر ثمر باشد. عوامل دیگری چون ظرفیت‌های اقتصادی روستاها، محدودیت‌ها و چالش‌های پیش روی روستاها، امکانات زیرساختی، وضعیت بهداشت و درمان و... نیز به‌عنوان عوامل تأثیرگذار هستند که در این زمینه نقش مهمی دارند اما با توجه به محاسبات و بررسی‌های به‌عمل آمده، مطابق با دو وضعیت «افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها» و وضعیت بیماری کرونا در آینده» می‌توان انتظار داشت که یکی از چهار سناریوهای فوق ایجاد شود.

همان‌طور که در قبل گفته شد، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا با رویکرد سناریونگاری است که با استفاده از روش ترکیبی به تدوین سناریوهای موردنظر پرداخته است. از مهم‌ترین نتایج این تحقیق می‌توان به نقش و اهمیت مثبت گردشگری روستایی در توسعه اشتغال پایدار اشاره کرد. در واقع، گردشگری در مناطق روستایی، نه تنها باعث توسعه محلی می‌شود، بلکه تأثیر زیادی بر ساکنان، به‌ویژه بر ایجاد شغل و درآمد آن‌ها دارد. این مقوله منجر به تغییر عظیمی در تحرک نیروی کار در روستاها شده است و نه تنها انتخاب‌های شغلی را غنی و بزرگ کرده است، بلکه اشتغال روستایی را متنوع‌تر و پایدارتر هم کرده است. در این زمینه، به چهار سناریوی مهم در دوره پساکرونا اشاره شد: «درهای باز اقتصادی؛ گردشگری خانه دوم؛ سپر دفاعی اقتصادی؛ انزوای اقتصادی و قفل اجباری» که هر یک در دو وضعیت «افزایش ظرفیت‌های اقتصادی روستاها و وضعیت بیماری کرونا در آینده» در دو حالت مطلوب (یا مساعد) و نامطلوب (یا نامساعد) مورد بررسی قرار گرفتند. سناریوهای مذکور موجب تحلیل قابلیت‌ها و چشم‌اندازهای گردشگری روستایی و نقش پررنگ آن‌ها در حل مشکلات جدی اقتصاد کشور و منطقه می‌شوند. گردشگری روستایی می‌تواند به‌عنوان یک حوزه فعال، باعث اشتغال روستائیان در مشاغل کوچک، ایجاد مشاغل جدید برای مردم محلی شود. از این منظر، همان‌طور که در مقاله ذکر شده است، توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برای توسعه این بخش از

گردشگری برحسب نیاز، لازم است زیرساخت‌های اساسی برای جذب گردشگر فراهم شود. عواملی چون: «ایجاد سکونتگاه‌های روستایی آماده پذیرایی از گردشگران داخلی و خارجی، آماده‌سازی مناسب خانه‌های پذیرنده گردشگر، ایجاد شبکه‌های ارتباطی و به‌روز، ایجاد زیرساخت‌های تفریحی به‌منظور آموزش افراد محلی با هدف بهبود کیفیت خدمات، ارائه بهتر مناظر و سنت‌های محلی به بازدیدکنندگان» می‌توانند در راستای توسعه اشتغال پایدار مثر ثمر باشند. لازم به ذکر است با ارائه سناریوهای پیشنهاد شده در این مقاله، راه‌های متعدد دیگری نیز در این حوزه وجود دارد. اما از دیدگاه خبرگان امر، و مطابق با یافته‌های تحقیق؛ این چهار سناریو می‌توانند به‌عنوان استراتژی‌ها یا تاکتیک‌هایی در مواجهه با هریک از شرایط در نظر گرفته شوند. یکی از محبوب‌ترین استراتژی‌های توسعه اشتغال پایدار در روستاها، سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش‌های دولتی و خصوصی بود. این امر در رشد برخی از مناطق روستایی که از نظر اقتصادی و اجتماعی در معرض خطر بودند بسیار مهم بود. مناطق روستایی از طریق ایجاد ارتباط بین روستاها و ریشه‌های فرهنگی، تاریخی، قومی و جغرافیایی، فرصت بی‌نظیری برای جذب گردشگر دارند. نتایج و یافته‌های تحقیق حاضر مطابق با هریک از رویکردهای احصا شده، همسو با نتایج تحقیقات ذیل است: در رابطه با توسعه اشتغال پایدار روستایی با تحقیق محمودی چناری و همکاران (۲۰۲۱)، چین^{۲۵} و همکاران (۲۰۱۷)، دیمیتروفسکی^{۲۶} و همکاران (۲۰۱۲) همسو است. در رابطه با وضعیت گردشگری روستایی در پساکرونا -سناریوهای درهای باز اقتصادی، گردشگری خانه دوم- با تحقیقات محمودی چناری و همکاران (۲۰۲۱)، مگوئینا و ژانساگیمووا^{۲۷} (۲۰۲۱)، بائه و چانگ^{۲۸} (۲۰۲۰) همسو است. در رابطه با سناریوهای -انزوای اقتصادی و قفل اجباری و رویکرد سپر دفاعی اقتصادی- با تحقیقات مارکز^{۲۹} و همکاران (۲۰۲۱)، پانزر-کراوس^{۳۰} (۲۰۲۲) همسو است. همان‌طور که در یافته‌های تحقیق نیز بررسی شد، در رابطه با توسعه اشتغال پایدار ساکنان در دوران پساکرونا، گردشگری روستایی در قالب چهار سناریو مطرح می‌گردد که در برای اولین بار در این تحقیق مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته شده‌اند.

در این زمینه و هم‌راستا با هریک از سناریوهای پیشنهادات مربوطه ارائه می‌گردند. لازم به ذکر است که سناریو ۴ «انزوای اقتصادی و قفل اجباری» به‌عنوان یک استراتژی لازم‌الاجرا از سوی دولت بوده و تحت شرایط آن، پذیرش گردشگر امکان‌پذیر نیست. فلذا نمی‌توان در این رابطه پیشنهادی را ارائه نمود.

25. Chin

26. Dimitrovski

27. Mugauina & Zhansagimova

28. Bae & Chang

29. Marques

30. Panzer-Krause

سناریوی اول تحت عنوان درهای باز اقتصادی مطرح شده است. در این راستا می‌توان به هدایت و جذب سرمایه‌گذاران درونی و بیرونی (داخل روستاها و بیرون از روستاها) به‌منظور حمایت از ایده‌های تولیدی یکی از راهکارهای مهم در این زمینه است (Mahmoudi Chenari et al., 2021)، اشاره کرد که موجبات توسعه اشتغال پایدار را سبب می‌شود.

سناریوی دوم تحت عنوان گردشگری خانه دوم مطرح شده است. همزمان با وقوع تحولات ساختاری در زمینه گردشگری در سطح کشور و به‌ویژه گردشگری در نواحی روستایی، احداث خانه‌های دوم با هدف گذران اوقات فراغت در روستاهای بیلاقی، در دهه‌های اخیر آغاز شده است. از همین رو پیشنهاد می‌شود مسئولان و دست‌اندرکاران روستاها با ایجاد زیرساخت‌ها و بسترهای لازم، بتوانند شرایط را برای گردشگران فراهم سازند تا آن‌ها در وضعیت نامساعد بیماری کرونا، از این نوع گردشگری استقبال نمایند. گردشگری خانه دوم می‌تواند بهبود وضعیت روستاها، برنامه‌ریزی و مدیریت مؤثر فعالیت‌های گردشگری و سایر پیامدهای مطلوب را در راستای توسعه اشتغال پایدار داشته باشد.

سناریوی سوم تحت عنوان سپر دفاعی اقتصادی مطرح شده است که در این زمینه پیشنهاد می‌شود با سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی دولت، از مشاغل موجود در روستاها حمایت به‌عمل آمده تا ضمن حفظ وضع موجود، خللی به معیشت و اشتغال پایدار ساکنان وارد نشود.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

References

- Antonín, V., & Stastna, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on rural tourism in Czechia Preliminary considerations. *Current Issues in Tourism*, 25(2), 187-19.
- Bae, S.Y., & Chang, P. J. (2020). The effect of coronavirus disease-19 (COVID-19) risk perception on behavioural intention towards 'untact' tourism in South Korea during the first wave of the pandemic. *Current Issues Tourism*, 24(7), 1017-1035.
- Bardone, E., Kaaristo, M. (2014). Staging sensescapes for rural experiences in Estonian farm tourism enterprises. In *Rural Tourism: An International Perspective*; Dashper, K., Ed.; (2014). Cambridge Scholars Publishing: Newcastle upon Tyne. UK: (pp. 98-114).
- Batra, R. (2021). A thematic analysis to identify barriers, gaps, and challenges for the implementation of public-private-partnerships in housing. *Habitat International*, 118(2021), 102454.
- Bausch, T., Gartner, W. C., Ortanderl, F. (2020). How to Avoid a COVID-19 Research Paper Tsunami? A Tourism System Approach. *Journal of Travel Research*, 60(3), 467-485.
- Bayat, N., Badri, S. A., & Rezvani, M. R. (2018). Comparative analysis of local residents' perceptions of the impacts of tourism on rural areas: A case study of the villages in the basin of the Kolan river in Malayer County (Persian). *Journal of Rural Research*, 9(3), 478-495.
- Bishop, P., Hines, A., & Collins, T. (2007). The current state of scenario development: An overview of techniques. *Foresight*, 9(1), 5-25.
- Bradfield, R., Wright, G., Burt, G., Cairns, G., & Van Der Heijden, K. (2005). The origins and evolution of scenario techniques in long range business planning. *Futures*, 37(8), 795-812.
- Buffa, F. (2015). Young tourists and sustainability. Profiles, attitudes, and implications for destination strategies. *Sustainability*, 7(10), 14042-14062.
- Cawley, M., & Gillmor, D.A. (2008). Integrated rural tourism: Concepts and practice. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 316-337.
- Chin, C., Thian, S., & Lo, M. (2017). Community's experiential knowledge on the development of rural tourism competitive advantage: A study on Kampung Semadang - Borneo Heights, Sarawak. *Tourism Review*, 72(2), 238-260.
- Dimitrovski, D. D., Todorović, A. T., & Valjarević, A. D. (2012). Rural Tourism and Regional Development: Case Study of Development of Rural Tourism in the Region of Gruža, Serbia. *Procedia Environmental Sciences*, 14(2012), 288-297.
- Dodds, R., Ali, A., & Galaski, K. (2018). Mobilising knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Fotiadis, A., Yeh, S. S., & Huan, T.C.T.C. (2016). Applying configurational analysis to explaining rural-tourism success recipes. *Journal of Business Research*, 69(4), 1479-1483.
- Gabriel-Campos, E., Werner-Masters, K., Cordova-Buiza, F., & Paucar-Caceres, A. (2021). Community eco-tourism in rural Peru: Resilience and adaptive capacities to the Covid-19 pandemic and climate change. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 48(2021), 416-427.
- Gössling, S., Scott, D., Hall, C. M. (2021). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(2021), 1-20.
- Isaac, R. K., & Keijzer, J. (2021). Leisure travel intention following a period of Covid 19 crisis: A case study of the Dutch market. *International Journal of Tourism Cities*, 7, 583-601.
- Kaptan Ayhan, C., Cengiz Tasli, T., Ozkok, F., & Tatli, H. (2020). Land use suitability analysis of rural tourism activities: Yenice, Turkey. *Tourism Management*, 76(2020), 1039490.
- Lane, B., Kastenholz, E. (2013). Rural tourism: The evolution of practice and research approaches - Towards a new generation concept?. *Journal of Sustainable Tourism*, 23, 1133-1156.
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. *Tourism Management*, 70(2019), 368-380.
- Lopes, H. da S., Remoaldo, P. C., Ribeiro, V., & Martín-Vide, J. (2021). Effects of the COVID-19 pandemic on tourist risk perceptions - the case study of Porto. *Sustainability*, 13 (11), 6399.
- Mahmoodi Chenari, H., Rahimi Poursheikhani Nejad, M. A., Momeni Tarom Sari, Fa., Nasiri, F., & Jensi, Z. (2021). Development of Sustainable Rural Employment by Creating Skills Houses Based on the Scenario Method (Case Study: Rural Areas of East Guilan). *Journal of Rural Research*, 12(1), 174-193.
- María López-Sanz, J., Penelas-Leguía, A., Gutiérrez-Rodríguez, P., & Cuesta-Valiño, P. (2021). Rural Tourism and the Sustainable Development Goals. A Study of the Variables That Most Influence the Behavior of the Tourist. *Front Psychol*, 23(12), 722973.
- Marques, C. P., Guedes, A., & Bento, R. (2021). Rural tourism recovery between two COVID-19 waves: the case of Portugal. *Current Issues in Tourism*, 25(6), 863-857.
- Marzo-Navarro, M. (2017). Desarrollo del turismo rural integrado desde la perspectiva de los residentes: modelo propuesto. *PASOS*, 15(4), 841-859.
- McBride, M. F., Lambert, K. F., Huff, E. S., Theoharides, K. A., Field, P., & Thompson, J. R. (2017). Increasing the effectiveness of participatory scenario development through code-sign. *Ecology and Society*, 22(3), p.16.
- Mugauina, R., & Zhansagimova, A. (2021). Development of Rural Tourism after the Coronavirus Pandemic. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 11(8), 2020-2021.
- Mueller, T., & Farrell, J. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on rural America. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(1), 2019378118.
- Mulder, N. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on the tourism sector in Latin America and the Caribbean, and options for a sustainable and resilient recovery. United Nations publication.
- Mwesummo, D., Halfdanarson, J., & Shlopak, M. (2022). Navigating the early stages of a large sustainability-oriented rural

- tourism development project: Lessons from Træna, Norway. *Tourism Management*, 89, 104456.
- Panzer-Krause, S. (2020). The lost rural idyll? Tourists' attitudes towards sustainability and their influence on the production of rural space at a rural tourism hotspot in Northern Ireland. *Journal of Rural Studies*, 80, 235-243.
- Panzer-Krause, S. (2022). Rural Tourism in and after the COVID-19 Era: "Revenge Travel" or Chance for a Degrowth-Oriented Restart? Cases from Ireland and Germany. *Tourism and Hospitality*, 3, 399-415.
- Paunović, I., Jovanović, V. (2017). Implementation of Sustainable Tourism in the German Alps: A Case Study. *Sustainability*, 9, 226.
- Prabhakaran, S., Nair, V., & Ramachandran, S. (2014). Community Participation in Rural Tourism: Towards a Conceptual Framework. *Social and Behavioral Sciences*, 14, 290-295.
- Peric, M., & Djurkin, J. (2014). Systems thinking and alternative business model for responsible tourist destination. *Kybernetes*, 43(3-4), 480-496.
- Pursell, E., & Gould, D. (2021). Undertaking qualitative reviews in nursing and education - A method of thematic analysis for students and clinicians. *International Journal of Nursing Studies Advances*, 3, 100036.
- Rawat, S. (2020). Rural Tourism and Sustainable development in Darjeeling Hills, West Bengal: Case study of Lepchajagat. *UGC Care Group I Listed Journal*, 10 (5), 18-34.
- Rezvani, M., & Bayat, N. (2013). Analyzing rural tourism in macro development plan with emphasize on five years Ntional development (Persian). *Journal of Tourism and Planning Development*, 3, 185-205.
- Rodríguez, B., Molina, J., Pérez, F., & Caballero, R. (2012). Interactive design of personalised tourism routes. *Tourism Management*, 33(4), 926-940.
- Sharpley, R. (2007). Flagship attractions and sustainable rural tourism development: The case of the Alnwick Garden, England. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(2), 125-143.
- Sheikhi, D., & Pazoki, M. (2017). Assessing and Prioritizing the Factors Affecting Rural Tourism Marketing Using the Marketing Mix Model (A Case Study: Jozan District, Malayer Township). *Journal of Rural Research*, 8(3), 488-501.
- Schutt, R. K. (2006). *Investigating the social world: The process and practice of research* (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Statistical Yearbook of Ardabil Province. (2016). Statistics Center of Iran. 59/JRUR.2017.63478.
- Štetić, S., Pavlović, S., & Stanić Jovanović, S. (2019). Sustainable Rural Tourism of Lower Danube Region in Serbia: Challenges and Realities. *Sustainable Tourism: Breakthroughs in Research and Practice*.
- Shafi, M., Liu, J., Jian, D., Rahman, I. U., & Chen. X. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on rural communities: a cross-sectional study in the Sichuan Province of China. *BMJ Open*, 11(8), e046745.
- Su, B. (2011). Rural tourism in China. *Tourism Management*, 32(6), 1438-1441.
- Su, M., Wall, G., Wang, Y., & Jin, M. (2019). Livelihood sustainability in a rural tourism destination - Hetu town, Anhui Province, China. *Tourism Management*, 71 (2019), 272-281.
- Tahlyan, D., Stathopoulos, A., & Maness, M. (2022). Disentangling social capital-Understanding the effect of bonding and bridging on urban activity participation. *Transportation research interdisciplinary perspectives*, 15(2), 100629.
- Tort, N., & Puiggros, E. (2021). The Impact of COVID-19 on the Tourism Industry: The Case of MSMEs in Barcelona. *IGI Global*.
- UNWTO. (2020). *Tourism and rural development (2020)*. <https://www.unwto.org/world-tourism-day-2020/tourism-and-rural-development-technical-note>, Accessed 20th Jul 2021.
- Urueña, S. (2019). Understanding "plausibility": a relational approach to the anticipatory heuristics of future scenarios. *Futures*, 111(2019), 15-25.
- Vaishar, A., & Štátná, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on rural tourism in Czechia Preliminary considerations. *Current Issues in Tourism*, 25(2),1-5.
- Whelehan, D. F., Brown, D. J., Connelly, T. M., & Ridgway, P. F. (2021). Fatigued surgeons: A thematic analysis of the causes, effects and opportunities for fatigue mitigation in surgery. *International Journal of Surgery*, 35, 100382.
- Williams, N. L., Nguyen, T. H. H., Del Chiappa, G., Fedeli, G., & Wassler, P. (2021). COVID-19 vaccine confidence and tourism at the early stage of a voluntary mass vaccination campaign: A PMT segmentation analysis. *Current. Issues in Tourism*, 25, 475-489.
- Woods, M. (2011). *Rural (Key Ideas in Geography)*; Routledge. London, UK.
- Ziari, K., Eyvazloo, D., Eyvazloo, M., & Rika, J. (2013). A Comparative Analysis of the Sense of Security in Urban and Rural Spaces Case study: Koohdasht County (Persian). *Journal of Rural Research*, 4(1): 137-164. (Persian).